

?rületre ítélt h?s magyarok, akik nem adták el a lelküket

2023 március 28. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Tortúra, pszichiátria, elektrosokk, börtön

Mez? Gábor: Nem akartak sem kiegyezni, sem megalkudni Kádárékkal

– így próbálták megtörni az antikommunista ellenállók testét és lelkét. Pákh Tibor, Krassó György, Derzsi Sándor, Hajnóczy Péter sorsát és igazságkeresését példaadónak tekinti Mez? Gábor újságíró, kutató, akivel az Ellopni a lelket, megtörni a testet cím? új könyv?l beszélgettünk.

– **Ellopni a lelket, megtörni a testet cím? új könyvében kilenc ember történetét dolgozza fel. Elmondaná, hogy kikét és miért?**

– Bukovszkijjal kezdem, aki nemcsak áldozata, de leleplez?je volt a szovjet politikai pszichiátriának. Bemutatom a karakterét és a történetét, már-már önsorsrontó igazságkeresését. Vannak olyan történetek, melyekben nem nevezem meg az áldozatot, hiszen nem volt ismert ember.

De vannak személyes kedvenceim, a rendszerváltás legendái, például Krassó György és Pákh Tibor vagy olyan elfelejtett költ?k, mint Derzsi Sándor és Nyugati László.

?k igazi h?sök, akkor voltak megtörhetetlenek, amikor mi talán – magamról biztosan tudom – már feladtuk volna. Ezért felelem? a könyvem, ezért tudtam „kibírni” a megírását, mert nemcsak a b?nösökr?l, hanem inkább az áldozatok példájáról szól.

– **Két út áll az értelmiség el?tt: a kollaboráció vagy az alkoholizmus. Ki kellene egészítenünk ezt a Kádár kori axiómát a politikai pszichiátriával?**

– Tény, hogy több értelmiségi felbukkan a könyvemben, és mind konfrontálódtak a kádári hatalommal. Van, aki azért, mert nem engedett ötvenhatból és a jogaiból. Más azért, mert ragaszkodott a humanizmushoz és az antikommunizmushoz. S volt, akit az igazságkeresése juttatott Kádárék karmai közé. De óvatosan kell bánnunk a politikai pszichiátria fogalmával, hiszen az olyan szinten, mint a Szovjetunióban, nálunk nem létezett. De elszigetelt esetek?l sem beszélhetünk, annál azért sötétebb volt a helyzet. Azt mondhatom, amit Vlagyimir Bukovszkij, a legismertebb orosz ellenálló: abban az id?ben ?rültek vezették ezeket az országokat, és a normális, elvh? embereket bezárták és bolondnak bélyegezték. Sztálin halála hozott egyébként váltást el?bb ott, aztán itt is. Addig a nyílt eszközök (gulág, ÁVH, börtön, agyonverés) használata volt a jellemz?, kés?bb a bolondnak bélyegzés, a lejáratás, a megfigyelés, a csoportok bomlasztása. Ez a Nyugat számára is elfogadhatóbb volt – így üzletelni is nyugodtabban lehetett, nem kellett hallgatni a nyugati értelmiség esetleges aggodalmát.

– **Miért számít a politikai pszichiátria kutatása mindmáig tabutémának? Rossz a szakma lelkiismerete?**

– Nálunk minden sötét, nehezen felfejthet? téma tabunak számított és számít. De azért foglalkoztak ezzel is, igaz, egyetlen igazán meghatározó m? született: Gázsó L. Ferenc és Zelei Miklós ?rjít? mandragórája (1989). Ez hatalmasat szólt a nyolcvanas évek végén. Most temettük el Miklóst, akit nagyon megszerettem, igazi példaképem, mentorom volt, bár sajnos csak rövid ideig ismerhettem. Túl kés?n találtam rá. Szerz?társa és barátja egyszerre vicces és megható búcsúbeszédet mondott – Miklósna is remek humora volt –, amelyb?l egy mondatot idéznék:

ha pár évvel korábban fognak a könyvhöz, ?k is bent végzik.

Ez így igaz, és ebben minden benne van. Leírják a könyvben, hogy semmilyen reakció nem érkezett a szakma részér?l, és valóban kevesen vannak azok, akik szembenéztek ezzel a témával. Pedig az én könyvemben is vannak remek, emberment? pszichiáterek is. Nem csak kegyetlen, már-már sátáni lények, mint a szovjet Lunc professzor vagy a magyar Bálint István.

– **Hajnóczy Péter is szerepel a könyvében, ? közismerten az alkoholizmust választotta. Neki is akadt dolga a politikai pszichiátriával?**

– Tágabb értelemben: az ?rületre ítéléssel. ? írta meg annak az asszonynak a történetét, akit?l elvették a lakását, és megpróbálták elsüllyeszteni. Híres m?ve – Az elkülönít? – a szerkeszt?k bátorsága és valamiféle „rendszerhiba” miatt jelent meg a korabeli Valóságban. Hatalmas botrány lett bel?le, mert leleplezte a rendszert. Hadd idézzek bel?le:

Ott vannak a spiclik. Az értelmesebb betegek közül szervezik ?ket. Részben helyzetük és megfélemlített voltuk miatt vállalkoztak, meg azért, mert úgy gondolták, hogy ebb?l el?nyük származik.

A könyvemben is megjegyzem, hogy itt mintha nem is a benti, hanem a kinti zárt osztályról írt volna. Mindig elképzelem Kádár vagy Aczél György arcát, hogy mit szölkáltak, amikor ezt elölvasták. Nem csoda, hogy kényszergyógykezeltésre akarták küldeni az alkoholizmussal küzd? zsenit, aki nem mellesleg megírta a korszak számomra legfontosabb, leger?sebb regényét, A halál kilovagolt Perzsiábólt. Zeleiek könyvéb?l tudjuk, hogy volt, amikor ett?l csak a jogász barátja tudta megmenteni.

– Derzsi Sándor (1919-1978), az erdélyi Somogyomban, az egykori Kis-Küküll? vármegyében született költ? sorsa különösen kegyetlen. A Magyar Nemzet újságírójaként dolgozott 1945 és '48 között, Gábor Andor – Kun Béla kebelbarátja – elítélte az egyik versét, ezért kiközösítették. 1956-ban részt vett az Életünk cím? forradalmi lap szerkesztésében, utána bujkálni kényszerült. Így került a pszichiátriára.

– És ebb?l látszik, hogy nem minden fekete-fehér. [Derzsit](#) – és más forradalmárokat – Haitsch Emil, egy legendás pszichiáter-orvos rejtegette a Róbert Károly körúti kórházban. A költ?t besúgták, lebukott, börtönbe került. Aztán kiengedték, majd elvitték Intapusztára, az Aranykretrenek nevezett intézetbe. Ahol egy másik ismert orvos, Goldschmidt Dénes vigyázott rá. Aki ügynök volt, de a könyvemben rámutatok, hogy kutatásom szerint nem véletlenül lett az: egy undorító besúgó, „Dzserdzsinszkij” köpte be, mivel túlságosan engedékeny volt az antikommunista, hihetetlen erej? verseket író Derzsi Sándorral. Szóval valószínű, hogy Goldschmidt azért lett ügynök, mert embereket mentett. Maga mondta ki – éppen a jelentésekben elírt nev? „Dzserdzsinszkij” jelentette –, hogy nem engedhetik ki Derzsit, mert kint megölnék amiatt, amiket mond és ír.

– Elektrosokkal kezelték. Ezt az érdekében tették vagy ezzel tették igazán tönkre?

– Akkoriban ez bevett eljárásnak számított. Azt gondolom, hogy Haitsch Emilék ezzel segíteni akartak az összetört, a börtönt?l rettenet? emberen. Más kérdés, hogy a tudomány ma már elveti ezt az embertelen módszert. Pákh Tibornál például a megtörésére használták.

– Miután Derzsit kiengedték, nem fordult jobbra a sorsa?

– Roncsként engedték ki, de nem engedték el. Megjárta a Lipótot is, üldözték, megfigyelték, fest? feleségét, Kapicz Margitot rákényszerítették, hogy váljon el t?le. Nem lett elmebeteg, könyvemben idézek az írásaiból és a verseib?l, amelyek zseniálisak és leleplez?ek. De a tortúra, az elektrosokk, a börtön és a sok kezelés nyilván nem vált a javára.

Nagyon szomorú a sorsa, f?leg, hogy utána kitörölték a történelemb?l.

Egy emlékkötet – ennyi maradt egy h?sb?l, aki sohasem engedett az elveib?l.

– Mi volt a megbocsáthatatlan b?ne?

– Közhely lesz, amit mondok: antikommunista, magyar, keresztény és humanista volt. Leírta ezt abban a versben, amit idézek t?le: „Ember vagyok: hiszek, / Vallom mindenkinek. / Hiszen ember voltom, /Ködkeresztjét hordom. / Hiszen magyar voltom, / Könnykeresztjét hordom. / Hiszen igaz-voltom, / Kínkeresztjét hordom.” Lehet, hogy nem lehet hetekig elemezni és agyonlábjegyzetelt könyveket írni err?l a versr?l, de azt hiszem, hogy benne vannak a „b?nei”.

– Van egy népszerű Kádár-kor-apológia: jött a rendszerváltás, és nem kerültek el? rejtett remekm?vek a fiókokból, magyarán igazából nem is volt cenzúra. Ám ezen alkotók sorsa éppen azt bizonyítja, hogy el sem juthattak az asztalfiókig, a rendszer meggátolta a m? létrejöttét. Err?l mit gondol?

– Nagyon sok „kitörölt” ember van. El?bb tönkretették, aztán kiradírozták ?ket a történelemb?l. ?k nem tudtak és nem akartak sem kiegyezni, sem megalkudni. Mások megkötötték a saját „szerz?désüket”.

Aczélék remekül értettek a korrumpáláshoz, a cenzúrával való játékhoz, a megbízható szelepek (Hofi Géza, Moldova György és a többi) reklámozásához és az öncenzúrára kényszerítéshez – hiszen minden elvetemültségük, gyarlóságuk és gyávaságuk mellett zseniális sakkjátékosok voltak.

Akárcsak azok, akik a rendszerváltás után életben tartották a „legvidámabb barakk” narratíváját. Ezt a hamis mítoszt le kell lepleznünk. Közhely, de az irodalmi és a kulturális életben is komoly kasztrendszer létezett. Bedobozolhatnánk ?ket most, de akkor nem Aczélék játékához igazodnánk?l A lényeg, hogy a tiltott kategóriába

sorolt, bebörtönzött m?vészeknek nem járt megbocsátás, sem akkor, sem a kilencvenes években. Aki nyíltan szembeállt a zsarnoksággal, azt így vagy úgy, de kicsinálták. Csúnya kifejezés, de talán helyes egy rothadt rendszerrel kapcsolatban. Én nekik ajánlottam a könyvet. ?k a h?sök, a huszadik századi Zrínyik és Hunyadiak. Ki tudja, hogy mi mit tettünk volna az alattomosan mérgez?, kisebb engedményeket ígér? és teljesít? Kádár-korban. Egy biztos: ?k kiálltak magukért, értünk és a mindenkori emberért. És sokan az életükkel fizettek ezért.

Borítókép: Mez? Gábor újságíró portréja (Fotó: Kurucz Árpád)

Pataki Tamás - www.magyar nemzet.hu

Ajánló